SOLLEMNIA ACADEMICA

AD

MEDICINÆ DOCTOREM

RITE INAUGURANDUM

HABENDA INDICIT

UNIVERSITATIS REGIÆ HAUNIENSIS

RECTOR

ADAMUS OEHLENSCHLAEGER,

PHIL. D., ÆSTHETICES PROF. ORD., ORDINIS DANEBROGICI ET SUECICI STELLÆ POLARIS EQUES,

CUM

SENATU ACADEMICO.

HAUNIÆ MDCCCXXX

Inest IO. NIC. MADVIGII, Prof. Lit. Lat. Ext., disputatio de aliquot lacunis codicum Lucretii.

[redacted] Typis Directoris *Jani Hostrup Schultzii*,
Aulæ et Universitatis Typographi.

Enarrabam proxima hieme scholis academicis partem Lucretii carminis de rerum natura. In ea enarratione sæpe admirari subibat, quantopere recentissimorum huius operis editorum et interpretum operæ in rebus sententiisque explicandis præstaret non solum Dionysii Lambini industria et doctrina, sed etiam Th. Creechii, viri alioquin non subtilissimi ingenii nec magnæ eruditionis, in disputationis ordine persequendo accurata diligentia, quamque falso vulgo et ab editoribus et ab aliis crederetur, recentissimo tempore in emendandis et ad integritatem revocandis Lucretii verbis permultum profectum esse, maxime G. Wakefieldii studiis [1]). Is enim quum in scriptoribus Græcis edendis coniectandi temeritate et inscitia nomen suum inter philologos infamasset, in Lucretii carmine edendo codicum auctoritatem extollens et in eorum libidinem invectus, qui pro Lucretii verbis audacissime sua supposuissent, fidem nimis facile invenit apud eos, qui in superioribus editionibus multa nimis sane audacter interpolata videbant. Sed Wakefieldius (præterquam quod ipse codices meliores non adhibuit et codicibus antiquisque editionibus parum diligenter usus est) nihil sibi aliud proposuisse videtur, quam bonam futuram esse editionem, in qua pauca verba legerentur, quæ non in uno alterove codice exstarent, ac ne hoc quidem constanter. Ita expulit quidem aliorum interpolationes, sed nec quales omnino essent Lucretii codices, quæsivit, ut appareret, possetne stari eo textu, qui in codicibus esset, an is tantum ideo restituendus esset, ut necessaria emendatio certo fundamento niteretur, an esset quidem mendosus, sed ita, ut

1) Eichstaedtius Wakefieldii editione effectum esse iudicabat, „ut nunc demum, quem librariorum stupor atque editorum audacia nobis pæne eripuisset, Lucretium in Lucretio agnosceremus."

emendationis spes abiicienda esset, nec quos codices sequi vellet, constituit, sed pro arbitrio, quod ubique oblatum erat, arripuit, ita ut sæpe codicum et meliorum et præter unum omnium bonæ lectioni novandi causa menda apographorum recentissimorum præferret, ex plurium apographorum diversis erroribus novas lectiones componeret, ubique partim ex levissimis mendis coniecturarum perversissimarum causam peteret partim eas sine eiusmodi causa aut in notis profunderet aut in textu poneret. Atque hæc omnia ita egit, ut sermonis Latini legum parum curiosus esset, sæpe sententiarum grammaticam formam et communem loquendi morem negligeret, sæpissime vim et mentem et cohærentiam orationis et Epicuream rationem. Itaque ubi hæc in commentario explicanda erant, aut coacervatione exemplorum non aptorum aut imitationibus investigandis aut declamando et ad omnia alia exspatiando res agitur. Nec difficile erat hoc modo codices sequi. Genus est omnino id criticæ et philologiæ, quod huius artis nomen in contemptum adduxit, in verbis et syllabis hærens, sententiam negligens, atque ob id ipsum ne verba quidem assequens. Atque Wakefieldii editionem Eichstädtius expressit, recentissimus editor, Forbiger, et in textu plerumque (nam coniecturas Wakefieldii aliquot expulit) et in notis sequitur [1]). Itaque ita se res habet in Lucretio, ut nunc cum specie religionis, sed sæpe

---

1) Exemplo esse possunt, et quo modo Wakefieldius lectiones, quas alii confessi se non intelligere mutarant, defenderit, et quam secure talia propagentur, duo loci libri primi, in quibus particula *quoniam* ita ponitur, ut nullius rei causam reddat. V. 754, aliquot argumentis contra eos, qui plura rerum primordia esse ponebant, prolatis, additur: *Huc accedit item, quoniam primordia rerum Mollia constituunt, quæ nos nativa videmus Esse et mortali cum corpore funditus: atqui debeat &c.* Superiores pro *quoniam* scripserant *quod iam*, non bene, quod tacite, nec per se recte. Sed Wakefieldius sic „probe declarari posse" alterum putat: „His etiam *alia* accedit *difficultas, quum iam,*" ut omiserit scilicet Lucretius id, quod dicere vellet, posuerit perversam particulam. (Mendum situm est non in *quoniam*, sed in *atqui* v. 756, ubi ponendam esse particulam *ut*, relatam ad verbum, quod est *accedit*, patet ex codd., in quibus est *ut qui;* ultimam versus vocem et syllabam non reperio). Alter est locus in v. 1082, ubi est in codd. *Præterea, quoniam non omnia corpora fingunt in medium niti, sed terrarum atque liquoris.* Superiores scripserant, a Lambino admoniti: *Præterea quoque iam.* Sed Wakef. explet sententiam:

subabsurde erretur, quum olim licentius, sed interdum cum aliqua specie veræ sententiæ erraretur. Neque reprehendendum est, scripturam corruptam potius servari, quam temerariam interpolationem, quod religiosi est critici, sed defendi tanquam rectissimam, quod est verba pro sententiis amplectentis. Quare sæpius, quam volebam, me illæ scholæ interpretationis causa ad criticas quæstiones avocabant, in quibus plane intellexi, quam incerta essent critica subsidia in Lucretii libris, quamque horum scriptura multis locis dubia. Ex his quæstionibus nata sunt, quæ hac oblata scribendi occasione ita proferre constitui de duobus maxime Lucretii locis, ut simul ad codicum Lucretianorum universam condicionem perspiciendam pertineant.

I. C. Orellius ante aliquot annos scripsit, omnes Lucretii carminis codices nobis notos, fortasse uno excepto Gottorpiensi, qui tantum librum primum et partem secundi continet nec satis accurate collatus est, ex uno aliquo codice descriptos esse sibi videri [1]). Difficile est de his codicibus rationem reddere, quod ne Lugdunenses quidem, post Gottorpiensem optimos, Havercampius diligenter adhibuit, Lambinus autem de suis codicibus pro illius ætatis more parum accurate tradidit, de superiorum vero editorum codicibus plane nihil constet. Sed tamen in locis corruptis ita conspirant et conspirant in iis mendis, quæ tantum ex communis archetypi scriptura aut ad legendum difficili aut iam corrupta orta putari possint, ut verum illud esse dubitari nequeat, nullaque sit causa Gottorpiensem excipiendi, cui ex ceteris proximus est Lugdunensis is, qui *Z* litera apud Havercampium notatur [2]). Verum ex iis codicibus, qui ab illo primo fonte de-

---

„*Præterea alia insuper difficultas rationibus eorum adversatur:*" vel, „*Hoc etiam, quo sibi minus constare videantur, illis potest obiici.*"

1) In Iahnii Annalibus Philol. III, 4. p. 86 not.

2) Apertissime res perspicitur ex versu libr. I, 658, qui in cod. Gottorp. et Lugd. *Z.* sic scribitur: *Sed quia multa sibi cernunt contraria, mu*, ita ut pateat, extremam vocem in archetypo legi non potuisse; inde in ceteris codicibus factum est *musæ*, correctum ab

rivati erant, quorum alii magis integram illius scripturam servabant, ut Gottorpiensis et alter Lugdunensis et ex Lambinianis nonnulli, alii minus integram et iam hic illic coniecturis, ut fieri poterat, mutatam, quorum est alter Lugdunensis (apud Haverc. lit. *Y* notatus) et Bodleianus, unus aliquis admodum male habitus circa tempora renascentium literarum in manus hominum doctorum in Italia venit, ex quo nova profluxit apographorum propago, quod Lucretii carmen, diu propter difficultatem lectitari desitum tum propter antiquæ orationis maiestatem celebrabatur [1]), et in his apographis grassata est ea licentia, qua homines nonnulli brevi ante typographiam inventam aut pervulgatam codices mendosos et lacunosos temerariis coniecturis et interpolationibus sarcire studebant. Nota est res nunc e codicibus Ciceronianis et elegiacorum poetarum Latinorum. Et hi sunt illi codices, ad quorum fidem magna ex parte revocatum habemus a Wakefieldio Lucretii textum, et ex quorum apicibus ille coniecturas suas ducebat, quum Lambini aliorumque interpolationes expulisset, ad sensum tamen aliquem a Lucretii opinionibus et disputatione non alienum plerumque accommodatas. Primum igitur patet, hanc omnem varietatem horum codicum negligendam esse; deinde autem, etiamsi diligentius collati fuerint codd. Gottorp., Lugdun., quique similes reperiri poterunt in Gallia Italiave aut alibi, quod sane suscipiet, qui operæ pretium in Lucretio recensendo facere volet, tamen re vera unius tantum neque satis integri codicis scriptura habebitur. Sed horum utrumque, et ex uno co-

---

editoribus *mussant*, quo facto cogebantur in fine versus 659 particulam *et* addere; in recentissimo autem apographo Pooriano (apud Wakef.) et in edd. vett. est *inesse*, quod Wakef. in textu posuit, ne aptum quidem verbum; (ipse interpretatur, *contraria esse*).

1) Cognatio et stirps cognoscitur ex lib. I, v. 1067 sqq., ubi in his apographis et in editionibus antiquis, quæ ex similibus ductæ sunt, desunt extremæ voces quinque versuum deinceps positorum (in codd. Vindobon. Alteri, Pooriano, Cantabrigiensi, tribus Musei Britannici apud Wakef., edd. Brixiensi, Veron., Veneta), nisi quod in Catabrig. tentamina quædam supplendi apparent, quæ Havercampius ex alio cod. notata habet. Non est adnotatum ab iis, qui varietatem scripturæ collegerunt, quis primus integros versus ediderit ex aliquo alterius generis codice.

dice omnes etiam meliores esse derivatos et illum non integerrimum et ad legendum difficilem fuisse, maxime apparet ex eo, quod iisdem in locis omnes, qui noti sunt, codices lacunas habent. Velut in libro primo, ubi de Anaxagoræ *ὁμοιομερείᾳ* disputatur, in codicibus hi versus leguntur (859, 860, 862-865):

Præterea, quoniam cibus auget corpus alitque
Scire licet, nobis venas et sanguen et ossa
. . . .
Sive cibos omnes commixto corpore dicent
Esse, et habere in se nervorum corpora parva
Ossaque et omnino venas partesque cruoris,
Fiet, uti cibus &c.

Sed quum apertum esset, deesse prioris apodoseos partem, ad hiantem orationem explendam excogitatus est et ab omnibus receptus versus ad sententiam rectus (861):

Et nervos alienigenis ex partibus esse.

Is versus in uno apographo seculi XV exstat, ceterum ne in primis quidem editionibus. Similis est locus in libro III, ubi de immortalitate animæ hi versus in codicibus leguntur (830 sqq.):

Quod si forte ideo magis immortalis habenda est,
Quod vitalibus (letalibus) ab rebus munita tenetur,
Aut quia non veniunt omnino aliena salutis,
Aut quia, quæ veniunt, aliqua ratione recedunt
Pulsa prius, quam, quid noceant, sentire queamus,
. . . .
Præter enim quam quod morbis tum corporis ægrit [1]),
Advenit id, quod &c.

---

1) Versus hic corruptus est; particula enim *tum* plane aliena est; nec quam auctoritatem habeat *ægrit*, constat; nam Havercampii silentio de codd. Lugdd. credi non potest. Sensus patet.

Apparet, deesse apodosin respondentem protasi (*quod si* &c.), cui apodosi annectantur rationes (*Præter enim*). Itaque additus est versus huiusmodi:

Scilicet a vera longe ratione remotum est;

isque in antiquis edd. male ponebatur post illum versum: *Quod vitalibus* &c., inde a Lambino suo loco; quem quod Wakef. et Forbiger spurium putant, quis non videt, nullam eum habere auctoritatem? quod autem "prorsus superfluum," nemo credet, qui inanem sonum a sententia verbis comprehensa distinguet [1]). In sexto libro, quo loco Lucretius a terræ motibus commemorandis transit ad alia naturæ miracula explicanda, ne Wakefieldius quidem negavit, ante versum 609 (*Principio mare mirantur non reddere maius Naturam*) necessario statuendum esse aliquid in codicibus, qui hunc versum versui 607 subiiciunt, excidisse. Nihil enim habent illa *principio mirantur*, quo referantur. Itaque additur iam inde ab editione Iuntina v. 608. Sed, ut dicam, quod sentio, plura ibi exciderunt, quam quæ illo uno versu dicuntur. Certe ne illo quidem supplemento addito *principio* recte ponitur; significat enim in iis, quæ præcesserint, plures res comprehensas, ex quibus primum poeta maris naturam expediat. Itaque horum et similium locorum (ex quibus nunc succurrit III, 614, ubi recentissimi editores ad nominativos non attenderunt,) ea est ratio, ut versus illos non ab ipso Lucretio scriptos esse, satis constet, sed tamen huiusmodi aliquid desiderari, quum omnes codices ob communem originem manci sint. Iam haec disputatio ad ea transferetur, quorum causa hæc præparavi. Ostendam enim in uno loco libri primi, altero secundi lacunas esse complurium versuum, quibus non animadversis ratio sententiæ et verborum reddi nullo modo

1) Ceterum rectissime Lambinum pro *vitalibus* scripsisse *letalibus*, satis, opinor, ostendunt ea, qua adiiciuntur; non quæritur, cingantne animam et muniant *res vitales;* et quæ hæ intelligerentur? sed, habeantne accessum ad eam, quæ vitæ infesta sunt, necne. Forbiger, retenta cum Wakefieldio librorum scriptura, conferri iubet testes, sane superfluos, qui ostendant Latine dici *munire ab aliqua re*, ne id quidem cogitans, illos ostendere, hoc dici pro eo, quod est *contra aliquam rem*, quod pertinet ad Lambini lectionem; ipsi citandi erant, qui ostenderent, *munitum a vallo* dici pro eo, quod est, *munitum vallo;* ac sane non sine causa testes anquisivisset; neque enim credo Latinum id esse.

recte possit. Disputatur in aliqua parte libri primi; Omne ($\tau\grave{o}$ $\pi\tilde{\alpha}\nu$) infinitum esse, corpore et spatio inani quoquo versus sine limite patentibus, idque, ut solet fieri in Epicuri disciplina et apud Lucretium sæpissime, agitur iisdem argumentis parum subtiliter, quasi diversa sint, in aliam atque aliam formam conversis. Hoc loco hi versus ponuntur (1007 sqq.):

Ipsa modum porro sibi rerum summa parare
Ne possit, natura tenet, quia corpus inani,
Et quod inane autem est, finiri corpore cogit,
Ut sic alternis infinita omnia reddat.
Aut etiam alterutrum nisi terminet alterum eorum
Simplice natura pateat tamen immoderatum
Nec mare, nec tellus, nec coeli lucida templa,
Nec mortale genus, nec divom corpora sancta
Exiguum possent horaï sistere tempus.

Et primorum quidem quattuor versuum sententia obscura non est; ex Epicuri enim doctrina, quum omnis natura ex atomis (corpore) et inani separatis constaret, si natura finita esset, ea pars eius, quæ corpore constaret, finiretur inani; hoc autem ipsum, ut esse finitum posset, haberet, quo finiretur; id esset necessario corpus; iam hoc corpus, quod inane finiret, iterum ipsum finiretur inani; existeret igitur vicissitudo perpetua, infinita omnia reddens. Verum de duobus proximis versibus eorumque cum iis, qui eos excipiunt, coniunctione valde dubitatur; itaque nulla interpunctionis signa posui. Affirmat Lambinus, si quis locus in hoc libro difficilis sit et obscurus, hunc esse. Sed tamen, de qua re agatur, nec eum nec alios superiores interpretes fefellit; est enim et per se apertum et comparatis Epicuri verbis in epistola ad Herodotum (apud Diog. Laert. X, 41. 42) magis etiam patet. Relinqui in illo argumento Epicurus putabat, ut diceret aliquis, non tamen utramque naturam infinitam esse, sed aut corpus (atomorum multitudinem) inani finiri, ita ut inane infinitum pateret, aut inane corpore sine fine patenti claudi; itaque neutrum

horum fingi posse demonstrabat [1]). Sed apud Lucretium quum versu 1013 (*Nec mare, nec tellus* &c.) et proximis aperte contineatur altera pars sententiæ hypotheticæ, describaturque, quid futurum sit, si finita corporis multitudo cingatur infinito inani, hærebant, quum huius sententiæ protasin, hypothesin continentem, ex illis duobus versibus *Aut etiam* &c. elicere studerent. Et iure hærebant; neque enim in eam partem eorum versuum verba detorqueri possunt; nec conamina interpretum refellam, quorum unus Creechius sua interpretatione confidebat, quum minus, quam ceteri, videret, quid eam everteret. Nam *alterutrum* quum sua natura disiunctivum sit et quum aperte hunc sensum faciat: "si aut corpus inani, aut inane corpore non terminetur", ille pro definito sumpsit, quum ita exprimeret circumloquendo: *"si vero alterutrum non terminet eorum alterum (Corpus videlicet Inane)"*; deinde et is et ceteri, quum versum *Simplice natura* &c. superiori coniungerent aut addita, ut Lambinus, aut intellecta, ut Creechius, particula *et*, ex negativa tamen particula conditionali *(nisi)*, ad hanc sententiæ partem affirmativam *(si)* pertinere voluerunt, quod fieri non posse patet. Sed lubet videre, quam facile se et recentiores Wakefieldius expediverit. In uno recentissimo apographo (Britann. 3) et in vulgaribus aliquot editionibus reperit in v. 1012 *et* post *natura* supplementi, ut dixi, causa additum. Ex eo quum fecisset *ut* [2]), "tanta se luce totum locum perfudisse", putabat, "ut nihil clarius aut facilius intellectu desiderari posset"; ita enim declarari poetæ sensum: "Hoc si neges, nec natura hoc modo, finibus scilicet alternis vacui ac corporis, ita simpliciter res omnes terminet, neque hac conditione terminet, ut vacui vel corporis perpetua

---

1) *Καὶ μὴν καὶ τῷ πλήθει τῶν σωμάτων ἄπειρόν ἐστι τὸ πᾶν καὶ τῷ μεγέθει τοῦ κενοῦ· εἴτε γὰρ ἦν τὸ κενὸν ἄπειρον, τὰ δὲ σώματα ὡρισμένα, οὐδαμοῦ ἂν ἔμενε τὰ σώματα, ἀλλ' ἐφέρετο κατὰ τὸ ἄπειρον κενὸν διεσπαρμένα, οὐκ ἔχοντα τὰ ὑπερείδοντα καὶ στέλλοντα κατὰ τὰς ἀνακοπάς· εἴτε τὸ κενὸν ἦν ὡρισμένον, τὰ δὲ σώματα ἄπειρα, οὐκ ἂν εἶχε τὰ ἄπειρα σώματα, ὅπου ἂν ἔστη.*

2) Forbiger videtur hanc omnium codd. et edd. scripturam putasse et omnino locum tanquam apertissimum tacitus præterit.

sit extensio, et spatium undique sine limite alîus cuiuslibet generis propagetur; hoc, inquam, nî fiat, nec mare nec tellus &c." Opinor, non postulatur refutatio eorum, quæ nemo, non dico, quo modo ex Lucretii verbis efficiantur, sed quem omnino sensum habeant, intelligere potest; quid est enim, naturam terminare omnes res? (Lucretius negavit rerum summam sibi modum ponere posse;) et terminare simpliciter? et terminare ita, ut sit perpetua extensio? Satis patet, ne in mentem quidem venisse quærere, quid ageretur poetæ disputatione; et ex hoc exemplo intelligi potest, qualis sit illa restitutio integritatis Lucretii carminis, ad quam nec cognitionem rerum a Lucretio tractatarum nec curam sententiæ nec verborum ipsorum diligentem et subtilem interpretationem valde pertinere Wakefieldius putasse videtur [1]). Sed, ut ad rem redeamus, duo illi versus satis sunt perspicui, si seorsum considerantnr, seposita aliquantisper eorum, quæ sequuntur, cura, ipsumque illud continent, quod maxime dicendum erat, nisi ita, ut dictum esset, alternis corpus exciperet inane, inane autem corpus, alterutrum tamen, aut corpus aut inane, infinitum patere, altero

1) Addam unum ex infinitis huius pæne incredibilis inscitiæ in sententiis et argumentis poetæ percipiendis exemplum, ut pateat non solum, quam nullam opem locis difficilibus hæc et superstitiosa et temeraria critica attulerit, sed etiam quam sana et facilia corruperit. Non longe a principio libri secundi Lucretius atomos præter naturalem motum ponderis et plagæ tertium quendam habere liberiorem, declinandi, demonstrat; id patere ex libera animi ex atomis subtilissimis compositi voluntate, qua corpus regat (v. 251 sqq. cfr. de re nota Cic. de Fat. 10); multum enim interesse inter corporum nostrorum motum extrinsecus et vi ortum et hunc ab animo profectum (arbitrarium); itaque concludit disputationem his versibus (284): *Quare in seminibus quoque idem fateare necesse est, Esse aliam præter plagas et pondera causam Motibus, unde hæc est nobis innata potestas, de nihilo quoniam fieri nil posse videmus.* Quid apertius? Quoniam nos liberum habemus motum, nosque sumus ex atomis, nec quidquam ex nihilo oritur, in atomis iam sit ille motus necesse est, et inde nos eum habeamus. Et consentiunt codices. At Wakefieldius, quum in veteribus quibusdam editionibus reperisset *ollis* pro eo, quod est *nobis*, recepit, „rem ipsam ad ravim contra alterum vociferari" testatus. Secutus Forbiger negat se videre, quem iustum sensum altera scriptura efficiat. Nimirum is demum bonus est sensus, habere atomos debere liberam potestatem se movendi, ex qua illis ea potestas orta sit.

non terminante, ut simplex quoddam esset infinitum; tantum post *alterutrum* interpungenda oratio est:

Aut etiam alterutrum, nisi terminet alterum eorum,
Simplici natura pateat tamen immoderatum.

Hæc divelli nullo modo possunt. Sed et res et Epicuri verba et ea, quæ subiiciuntur, aperte declarant, ex iis, quibus ostendendum erat, neutram huius disiunctionis partem veram esse posse, omissa esse ea, quæ pertinent ad inane finitum corpore infinito terminatum, quæ cur ab Lucretio, qui studiosissime Epicuri argumenta persequitur et dilatat, omissa sint aut qui omitti potuerint, ratio reddi non potest, deinde ex iis, quæ ad alteram partem pertinent, ipsius hypotheseos propositionem, ad quam referantur proximi versus. Verissime igitur Tanaquillus Faber versus aliquot excidisse suspicatus est; neque enim uno et altero omnia illa comprehensa esse poterant; eamque suspicionem, ab ipso breviter positam, hac accuratiore disputatione satis confirmatam puto. Itaque ad alterum venio locum, de quo nemo huiusmodi quidquam suspicatus est, etsi ipsi codices ad rem reperiendam duces sunt. Nam in secundo libro eius loci, quo celeritas singularum atomorum commemoratur et cum solis radiorum cursu comparatur, hic est in editionibus exitus (v. 160 sqq.):

Debent nimirum *(atomi)* præcellere mobilitate
Et multo citius ferri, quam lumina solis,
Multiplexque loci spatium transcurrere eodem
Tempore, quo solis pervolgant fulgura coelum:
Nam neque consilio debent tardata morari,
Nec persectari primordia singula quæque,
Ut videant, qua quidque geratur cum ratione.

Sequuntur deinceps versus, quibus in eos poeta invehitur, qui nisi divino numine mundum tam accommodate ad humanas rationes gubernari non posse credunt. Miror in his neminem valde hæsisse, quæ infinitam habent reprehendendi materiam, explicandi nullam rationem. Cur atomi cele-

rius irent, quam solis lumina, satis erat ante expositum, quod neque per aeris undas obstantes, sed per inane moverentur, neque connexæ plures inter se retraherentur (149 sqq.). Sed tamen subiiciuntur novæ causæ *Nam neque consilio* &c. Verum hæc causarum mentio quam est absurda! Non tardantur consilio. Quis id aut in atomis suspicatus est aut suspicari potuit aut in ulla re simili, cuius cum celeritate illarum cursus compararetur? an solis radii consilio tardabantur? Deinde non coguntur persectari primordia singula quæque, id est, semetipsas, ut videant, qua ratione res gerantur. Quæ est tandem hæc insania, ideo atomos celerius ferri dicere, quod id non faciant, quod non magis aut solis lumina aut ulla alia res faciat, et quod vix ridendi causa cuiquam aut Epicureo aut alii in mentem venire possit ut atomis tribuat, curam videndi, quid mundo fiat? Hæc, si quis attendit, tam sunt absurda, ut vix in tali causa mentione dignum esse videatur, ea, quæ sequuntur, perinepte subiici. Nam quam habet coniunctionem atomorum celeritatis et divinæ providentæ mentio? aut quid habet contrarii, atomos celerius ferri, quam solis lumina, et mundum regi deorum providentia? Sequitur enim: *At quidam contra hæc* &c. Sed, ut dixi initio, ipsi codices indicium faciunt rei per se apertæ. Nam versus ille (164) *Nam neque consilio debent tardata morari*, in nullo est codice nisi in apographis Musei Britannici, de quorum auctoritate hinc iudicium fieri potest, et ne in antiquis quidem editionibus omnibus; itaque locus sic scriptus est:

Tempore, quo solis pervolgant fulgura coelum.

. . . .

Nec persectari primordia singula quæque,
Ut videant, qua quidque geratur cum ratione.

Iam nemo leviter admonitus non videt, ea, quæ his duobus extremis versibus continentur, pertinere ad deos et ad describendam Epicureo more infinitam illam molestiam et indignam tanta maiestate curam, quam Epicurus eos habituros docebat, si immiscerentur administrationi mundi. At-

que hoc ipsum erat, quod præcessisse clarissime ostendebant illa in proximo versu: *At quidam contra hæc.* Patet igitur ante hos versus excidisse fortasse plura, sed certe locum complurium versuum, in quo commemorata sit rerum origo ex illo fortuito motu et celeri atomorum sine divino numine, ita ut eius loci nunc tantummodo extrema pars supersit. Eam lacunam nescio quis ita explevit misello illo versu, ut ad atomos traductis, quæ de diis dicta erant, locum pæne omnium, qui in Lucretii carmine corrupti pro sanis leguntur, ineptissimum effecerit. Intelligitur autem nunc, repertis reliquiis initii huius loci, quod maximam partem intercidit, quam inanis sit suspicio Forbigeri (in dissert. de Lucretii carmine (Lips. 1824) p. 40,) totum locum interpolatum opinantis, quod ex Lucretii more extremi versus (177-181) in libro quinto (196-200) repetuntur. Iam sive in illo codice, ex quo nostri descripti sunt, pars aliqua folii perierat, sive scriptura situ et vetustate evanida legi non poterat, facile intelligitur, eam labem etiam ad proxima pertinere potuisse. Et sunt in iis versibus, qui sequuntur, plura corrupta (*At quidam contra hæc ignari, materiai Naturam non posse deum sine numine reddi Tantopere humanis rationibus admoderate*); nam neque omissio verbi finiti, quod est *dicunt*, aut similis alicuius in huiusmodi sententia defendi ullo modo potest, nec natura redditur *admoderate*, sed *admoderata;* itaque ut audax est eorum ratio, qui *rentur* pro *reddi* legunt, ita eorum prava superstitio, qui sana hæc putant. Deinde, ut omittam, dubitari posse de coniunctione initii versus 171 et superiorum, et in versu 173 incertissimum esse adverbium hoc uno loco lectum *blanditim*, quod codicum optimorum corruptæ scripturæ *blanditur* supposuerunt, quum tamen non blande mortales secla propagent, sed blanditiis illecti, quod illo vocabulo non exprimitur, — sed ut hæc omittam, versus 181 unus est ex iis, quorum plurimi sunt in Lucretii libris, ubi codices integriores, id est, ut dixi, apographa antiqua primi illius communis codicis, propter evanidam sine dubio eius scripturam verba quædam et syllabas omiserunt, versu fracto non minus quam sen-

tentia[1]). Nam quum in cod. Gottorpiensi et utroque Lugdunensi scriptum sit

Naturam mundi: quamquam prædita culpa,

expletum hoc est in alterius illius recentioris stirpis apographis: *quamquam hæc sint (sunt) prædita culpa.* Superiores editores intellecto et per se et ex loco libri quinti, quæ esset Lucretii sententia, substituerant: *quæ tanta est prædita culpa;* nec poterat poeta hæc verba variare, quæ ipsum continent caput sententiæ Epicureæ utroque loco positæ, ex pravitate naturæ mundi perspici, non divinitus eam esse creatam. Sed eos Wakefieldius illa apographorum supplementa amplexus graviter reprehendit mirificamque excogitat interpretationem: "licet in hominum reprehensionem hæc philosophia incurrat, quasi scelestis et impiis ex elementis constituta." Neque pronomine *hæc* in medio cursu explicationis rerum nude posito significari philosophiam Epicuream posse, neque *præditum esse culpa* esse *in reprehensionem incurrere,* non est, quod ostendam, nec illi quasi de nubibus cadenti invidiæ remotioni hic locus est, quæ in quavis pagina æque commode, id est, incommode, poneretur. Ea suum locum habet in prooemio libri et carminis. (I, 81 sqq.)

Hæc lacunarum omnibus codicibus communium demonstratio, quarum origo satis aperta est (nec improbabile est, si, quod nondum facere potui, perattente omnes ceterorum librorum corrupti loci examinentur codicumque vestigia notentur, complures similes repertum iri,) simul magnam vim habet ad aliam quæstionem de Lucretii carmine motam. Quum enim ex eo, quod grammatici aliquot antiqui, maxime quidem Ser-

---

1) Huiusmodi est, ut unum ex multis afferam, libri primi v. 1032, in codd. sic scriptus:

solis terra vapore
Fota novet fetus, summaque (v. summa qua) gens animantum.

Substituit nescio quis editor *summissaque gens animantum;* audacter; quis enim neget? Sed Wakefieldius „modestius" scripsit *summâ quoque*, hac apposita interpretatione „ita floreat, ut summa eius consistat sine interitu toto, id quod aliter eveniret." Hoc est *summâ florere!*

vius eo modo, ut erroris et confusionis nominum suspicio tollatur, versus quosdam Lucretii commemorant, qui nunc in hoc carmine non exstant, satis constaret, pleniores eos habuisse codices Lucretii, quam nostri sunt, hoc ad duplicem huius carminis recensionem antiquam relatum est, quam opinionem post Eichstädtium (in commentatione de Lucret. vit. et carm. ante eius editionem) nuper Forbiger (in *dissertatione de Lucretii carmine a scriptore serioris ætatis denuo pertractato*) ita exornare studuit, ut tamen illius recensionis neque rationem neque causas satis explicaret. Iam autem patet, illos locos in nostris codicibus propter eandem causam desiderari, atque eos, quorum initia aut exitus snperesse videmus, quum reliqua exciderint, propter eius codicis, ex quo omnes nostri ducti sunt, condicionem. Velut quod Servius ad Virg. Georg. II, 42 sqq. et ad Æneid. VI, 625 sqq. (*Non ego cuncta meis amplecti versibus opto, Non, mihi si linguæ centum sint oraque centum, Ferrea vox* &c.) scribit, Lucretii esse versus, sed eum *æneam vocem*, non *ferream* dicere, apertum est, huiusmodi versus optime locum habere potuisse in iis, quæ ante v. 610 libri sexti excidisse dixi, poeta ad miraculorum mundi diversissimi generis rationem reddendam accedente. Verum simul hac nostra disputatione quasi obiter aliquot exemplis aliqua ex parte patefactum esse puto, qualis sit totius huius carminis critica condicio, quamque frustra, si paucissima exceperis et fere minuta, recentiores editores sibi gratulati sint de eius emendatione, quum partim pro coniecturis Lambini et aliorum substituissent non minus auctoritate destituta et multo peiora commenta hominum, qui seculo XV recentissimos codices interpolarunt, partim simpliciter tanquam sana defendissent et intelligi posse putassent menda codicum communia, sensum nullum habentia, quæ eatenus tantum cum corruptionis nota revocanda erant, ut, quum certa emendatio non suppeteret, ne luderemur temerariis coniecturis. Atque huius generis loci multi ubique sunt, plurimi in extremis libris, ubi codices mendosiores sunt, quam in primis.

Hæc scripsimus ut more maiorum homines nostræ academiæ et artium studiosos ad coetum academicum obeundum invitaremus, in quo vir doctus, *Fridericus Christianus Haugsted,* medicinæ licentiatus, qui ea sollertiæ documenta edidit, ut summos in sua arte honores meruisse facultati medicorum visus sit, regis augustissimi venia per eos viros, qui rebus academicis præsunt, data medicinæ doctor creabitur.

Is quæ de vita sua nobiscum communicavit, ipsius verbis narrata subiicimus.

Curriculum vitae.

Natus sum FRIDERICUS CHRISTIANUS HAUGSTED *die XXIV mensis Martii anni MDCCCIV in prædio Fioniæ Kroghenlund, patre carissimo Nicolao Henrico Haugsted, postea prædii Söebo possessore, quem apoplexia ante hos tres annos afflictum, et ex eo ipso tempore valetudinarium, hoc anno defunctum lugeo, matre autem dilectissima Iohanna Christina Haugsted, præmatura morte jam dudum suis erepta.*

Eximia cura me educarunt parentes optimi, et scholae elementariæ Othiniensi puerum elementis literarum imbuendum tradidere. Cum, quae ad puerilis aetatis institutionem pertinebant, facile ac celeriter perciperem, literarum studiis, quibus maxime delectabar, mature destinatus fui, et anno MDCCCXV scholae cathedrali, Othiniae florenti, traditus sum, quam scholam tum rector celeberrimus, Professor L. Heiberg, postea vero dignissimus ejus successor I. Saxtorph moderabatur, quorum virorum disciplina eximio cum frutu usus sum, donec anno MDCCCXXII ad almam nostram Universitatem dimissus sum, in qua examen artium liberalium ita sustinni, ut civium academicorum numero laudabilis adscriberer. Deinde cum per annum literis, quae ad humanitatem in universum excolendam faciunt, operam dedissem, eumque in finem scholas freqventavissem virorum clarissimorum Nic. Kallii, Thorlacii, Engelstoft, Degen, H. C. Örsted, P. E. Müller, Sibbern,

Thune, Petersen, examen philologicum et philosophicum ita absolvi, ut laudatus inde discederem.

Postea totus in eo eram, ut naturæ perscrutandæ studia persequerer. Cum autem pater carissimus, futura prospiciens, persuaderet, ut certum literarum studium, ex quo postea victum quaerere possem, colendum eligerem, arti Hippocraticae totum me dedi, et scholas virorum celeberrimorum et experientissimorum Schumacher, Saxtorph, Herholdt, Bang, Howitz, Colsmann, Fenger, Withusen, Callisen, Thal, quos præceptores pio animo semper colam, attente et studiose audivi, haud tamen neglectis scholis scientiam naturæ proprie spectantibus, Örstedii nimirum, Zeise, Hornemann, Schouw, Reinhardt, qui viri, insigni doctrina et humanitate ornati, de me egregie meruere. Eodem etiam tempore ad lectos aegrotorum, ductu Professorum experientissimorum Thal, Withusen, Bang, ipsos morbos cognoscere et sanare studui; et si qui morti succubuerant, sectionibus cadaverum attentus interfui, ut morbosas corporis affectiones præsens adspicerem. Frequenter quoque tum in theatro anatomico Universitatis, tum in Regia chirurgorum Academia sectiones cadaverum humanorum ipse institui. Quadriennio sic elapso, quo tempore inter alumnos collegii Walckendorphiani et postea collegii Medicei receptus eram, examen medico-chirurgicum et anatomico-practicum in Regia chirurgorum Academia anno MDCCCXXVII ita absolvi, ut inter primae classis chirurgos adscriberer, et anno insequenti examen medico-chirurgicum rigorosum in alma nostra Universitate sustinui, ex quo Laudabilis unanimi censorum consensu discessi.

Quae cum sic mihi feliciter successissent, animum aciemque omnem in id intendebam, ut accuratiorem organismi humani animaliumque cognitionem, qua nulla homine dignior, compararem. Itaque cum per quatuor jam annos anatomiæ et physiologiæ studio totum fere me dederim, haud omisi Facultati medicæ Universitatis nostræ subinde specimina dare, e quibus perspici posset, si quid in iis disciplinis profecissem.

Anno enim MDCCCXXIX duæ in Universitate nostra proponebantur anatomici argumenti quæstiones, tales fere:

1) "Quosnam fructus ex disquisitionibus anatomico-pathologicis hujus seculi medicina practica hausit?" — *et*

2) "Exponatur anatomia et physiologia renum succenturiatorum."

Quas quaestiones ambas solvere studui, et eo quidem successu, ut prioris quaestionis explicationi palma a censoribus assignaretur, alterius vero explicatio ad præmium proxime accessisse iudicaretur. Præterea alium quoque tractatum anatomici & physiologici argumenti exaravi, qui inscriptus est:

"Thymi in homine et per seriem animalium descriptio anatomico-physiologica,"

cuius priorem particulam pro Licentia summos in arte medica honores postea capessendi die IV m. Martii anni MDCCCXXXI publice defendi, posteriorem vero die VIII m. Martii hujus anni pro ipsis summis honoribus rite impetrandis publico eruditorum examini subjeci.

Quum proximo anno per Regium edictum nuntiatum esset, munus lectoris pharmacologiæ in Universitate nostra traditum iri ei, qui in certamine literario, hunc in finem instituendo, palmam præ ceteris competitoribus reportasset, in illud certamen venire ausus sum, sperans fore, ut etiamsi inter competitores alius me dignior palmam forte præriperet, ita tamen discederem, ut pateret, ea beneficia, quae mihi artem medicam discenti tributa erant, haud omnino immerito data esse. Sed nec mihi nec ulli e tribus competitoribus contigit palma.

His ita peractis, omni animi impetu in id incumbo, ut in terras Europae scientiis institutisque literariis maxime florentes peregrinans, meam rerum medicarum cognitionem augeam, earum præcipue disciplinarum, quae apud nos minus studiose plerumque coluntur, quippe quae inter eas non numerentur, quarum cognitio absoluta secundum leges statutas ab iis requiritur, qui examini medico vel chrurgico sese subji-

ciunt; quales præcipue sunt anatomia comparata, pathologica, et chirurgica, aeque atque historia medicinae. Nec possum quin hoc loco gratissimum animum tester Facultati medicae Universitatis nostrae, quae tot beneficiis, quibus me semper affecit, novum addidit, stipendium Carstenianum ad hoc iter faciendum mihi tribuere dignata.

Die XXVI mensis Maii hora XII in auditorium domus regiæ convenient, qui his sollemnibus interesse volent. Ibi vir amplissimus, qui hoc anno facultatis medicæ decanus est, *IOANNES SYLVESTER SAXTORPH*, Medicinæ Doctor, Chirurgiæ et Artis Obstetriciæ Professor Publicus Ordinarius, Regi a Consiliis Status, Ordinis Danebrogici Eques, habita oratione de cathedra academica, sollemni ritu virum experientissimum, *thymi in homine ac per seriem animalium descriptionis anatomico-physiologicæ auctorem*, *FRIDERICUM CHRISTIANUM HAUGSTED*, medicinæ doctorem creabit et renunciabit.

Medicinæ artiumque liberalium cultores officiose rogatos volumus, ut frequentia sua hunc coetum cohonestent.

Dabamus Hauniæ d. XIX m. Maii a. MDCCCXXXII.

SUB UNIVERSITATIS SIGILLO.